

За працай!

Запомніўся мне адзін са сходаў партыйнага актыву Мінска. Праходзіў ён у клубе імя Карла Маркса. Было гэта ў снежні 1932 года.

На трыбуну ўзышоў, як заўсёды, імклівы, падцягнуты Мікалай Мацвеевіч Галадзед. Любілі яго камуністы сталіцы. Заўжды, калі ён выступаў, у клубе, як кажуць, яблыку не было дзе ўпасці. А між тым, Галадзед не належаў да прамоўцаў, што вызначаліся асаблівым красамоўствам. Ён быў скупы на жэсты, гаварыў ціха, але з такім перакананнем, што слухалі яго не варушачыся.

На тым сходзе Галадзед рабіў даклад аб выніках снежаньскага пленума ЦК КПБ. Гаворка ішла аб барацьбе за хлеб, капітальным будаўніцтве, пераўтварэннях у народнай гаспадарцы рэспублікі, што адбываліся ў выніку паспяховага выканання планаў першай пяцігодкі. Мікалай Мацвеевіч прыводзіў такія факты, параўнанні, што мы яго слухалі, затаіўшы дыханне.

— А цяпер хачу сказаць некалькі слоў аб падручніках для пачатковай школы, — перайшоў Галадзед да новага пытання. — Камуністы сталіцы павінны ведаць, што тут у нас робіцца.

Мікалай Мацвеевіч заявіў, што мы, карыстаючыся дрэннымі падручнікамі, калечым дзяцей. Дзяржава не шкадуе сродкаў, паперы і штогод друкуе больш за два мільёны падручнікаў. Калі ўлічыць, што ў школах навучаецца каля 900 тысяч чалавек, то можна чакаць, што ў кожнага вучня ёсць па некалькі кніжак. Але праверка паказала, што адзін падручнік прыходзіцца на двух-трох вучняў.

— Дзе ж астатнія кніжкі? — запытаў Галадзед і кінуў на прысутных позірк. — Не здагадваецца. У макулатуры!

Аказваецца, у падручнікаў вельмі кароткае жыццё. У лепшым выпадку, яны служаць адну зіму, а там — прамая дарога на кардонную

фабрыку. За апошнія пяць год было выдадзена каля 8 мільёнаў падручнікаў, і ўсе яны ўрэшце пайшлі на кардон.

— Якая дзяржава можа сабе дазволіць такую раскошу? — пытаў прамоўца. — Хіба гэта не сведчанне безгаспадарчасці, з якой трэба рашуча змагацца.

І тут Галадзед у адным з першых радоў залы прыкмеціў таварыша Лойку, аўтара падручнікаў па арыфметыцы. Адклаў убок лісткі паперы, на якіх загадзя запісаў пералік пытанняў для даклада, і панаў экскурс у гісторыю. Ён напамінуў нам, што раней, колькі б ні было дзяцей у сям'і, усе яны вучыліся па адных і тых жа падручніках. Малічын і Бурэнін нібы эстафета пераходзілі ад старэйшых да малодшых. Падручнік шанавалі, бераглі, бо ён каштаваў грошай.

— Цяпер жа наш паважаны таварыш Лойка кожны год піша новыя падручнікі. Піша не па сваёй волі, а так яго прымушаюць рабіць. Іншы раз яму даюць тэрмін два тыдні. Падумайце самі, ці можна напісаць добрую кніжку за такі кароткі час.

Хто яго прымушае? Крытыкі, рэцэнзенты, наркамат асветы.

То Лойка ў задачках не прывёў слова «камуна», і яго за гэта адразу ахрысцілі апартуністам. То ён напісаў «камуна», дзе варта было

сказаць «арцель», і яму тут жа прыклеілі ярлык лявацкага загібшчыка. А падручнікі — на кардонную фабрыку на перацірку.

Я для сябе зрабіў такі вывад: падручнікі Малініна і Бурэніна не горш за падручнікі таварыша Лойкі, — пад смех прысутных гаварыў Галадзед. — Чаму б нам не перарабіць іх на савецкі лад? Што, ад гэтага панясе страты наш гонар? Мне могуць сказаць, што ў Малініна і Бурэніна дзейнічаюць купцы. Адзін купец прадаў столькі і столькі беркаўцаў жыта, а другі заплаціў за тавар столькі і столькі рублёў. Гэта нам не падыходзіць, бо ў нас купцоў няма. Ну, добра! Дык давайце зробім праўку і напішам так: кааператар Хаскін* прадаў другому кааператару, скажам, Пятрову ці белдзяржгандляру Сідараву, такія і такія тавары па такой і такой цане. Ці магчыма гэта?

З поўным тэкстам дакумента можна
азнаёміцца ў бібліятэцы